

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“
ФАКУЛТЕТ ПО КЛАСИЧЕСКИ И НОВИ ФИЛОЛОГИИ
КАТЕДРА „ПОРТУГАЛИСТИКА И ЛУЗОФОНСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ“

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертация за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на тема:

РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ НА ИСТОРИЧЕСКИТЕ ПЕРСОНАЖИ В РОМАНИТЕ НА ФЕРНАНДО КАМПОШ

Докторант: *Яна Иванова Димова*

Област на висше образование 2. Хуманитарни науки
Професионално направление 2.1. Филология
Научна специалност Литература на народите на Европа, Америка,
Азия, Африка и Австралия
(Португалска литература, XX – XXI в.)

Научен ръководител:
проф. д-р Яна Еленкова Андреева

София, 2024

Дисертационният труд е обсъден и предложен за публична защита на заседание на Катедрата по португалистика и лузофонски изследвания във Факултета по класически и нови филологии на СУ „Св. Климент Охридски“, проведено на ..... 2024 г.

Публичната защита на дисертационния труд ще се състои на ..... 2024 г. от ... ч. в зала ....., ...

Материалите по защитата са на разположение на сайта на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, достъпен на адрес www.uni-sofia.bg.

Данни за дисертационния труд:

Общ обем на дисертацията – 224 стр.

Основна част – 194 стр.

Структура на труда: увод, четири глави, заключение, приложение, библиография и консултирана литература

Брой на библиографските източници – 215 заглавия

Публикации по темата на дисертацията – 7

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

I. УВОД

1. 1. Цел, задачи и методи на изследването // 5
1. 2. Значимост и актуалност на изследването // 6

II. ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ПЕРСОНАЖА И ИСТОРИЧЕСКИЯ РОМАН

2. 1. Категорията на персонажа в литературната теория // 8
2. 2. Историческият наратив // 16

III. ИСТОРИЧЕСКИЯТ РОМАН НА ФЕРНАНДО КАМПОШ В КОНТЕКСТА НА СЪВРЕМЕННИЯ ПОРТУГАЛСКИ ИСТОРИЧЕСКИ РОМАН // 18

IV. ПОХВАТИ И СТРАТЕГИИ ЗА ХУДОЖЕСТВЕНА РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ НА ИСТОРИЧЕСКИТЕ ПЕРСОНАЖИ В РОМАНИТЕ НА ФЕРНАНДО КАМПОШ // 19

V. ТЕМАТИЧНИ ПРОЕКЦИИ НА ИСТОРИЧЕСКИТЕ ПЕРСОНАЖИ В РОМАНИТЕ НА ФЕРНАНДО КАМПОШ // 21

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

6. 1. Изводи и обобщения // 23
6. 2. Приноси // 24

VII. ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА // 25

VIII. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД // 29

I. УВОД

1. 1. Цел, задачи и методи на изследването

Дисертационният труд изследва художествените похвати и стратегии, използвани за изграждането на репрезентацията на разказвачите и ключовите персонажи с исторически референти в пет романа, които сформират цикъл, посветен на възхода и упадъка на Португалската империя, на португалския писател Фернандо Кампош – *Къщата на праха*, *Счупеният смарагд*, *Залата за разпитите*, *Мостът на въздишките* и *Синьото езеро*. Анализът на наративните средства и похвати, които служат за основа на фикционалното моделиране на действащите лица в подбрения корпус, насочват към интерпретацията на смислопораждащите теми, изграждащи мост между отделните творби на автора.

Ако възприемем, че репрезентацията на персонажа представлява сбор от наративните стратегии и техники за извайване на художествения образ на определена личност, антропоморфна или не, в текста, то целта на дисертацията е да осъществи сполучлив опит за приложение на литературоведски подходи, които се основават на семантичните, семиотичните, когнитивните и наративните постановки за изследване на персонажната категория в съвременната историческа фикция, като се съсредоточи върху анализа на примери от романовия цикъл на Кампош.

В португалското литературно пространство Фернандо Кампош се утвърждава като автор на постмодерни исторически романи и биофикции. Целта му е да подпомогне разграничаването на португалската идентичност в съвременния свят посредством създаването на историческа проза, която се основава в максимална степен на архивите и документите, но и на фикцията, чрез която писателят разгръща алтернативните прочити на официалната история. Застъпваме виждането, че творческата перспектива на автора към миналото се възплъщава до голяма степен от репрезентацията на историческите персонажи в наративите му.

Главно основание за избора на обект на изследване е, че историческите романи на португалския писател не са били съпоставяни до настоящия момент, още по-малко обединени в цикъл и интерпретирани през призмата на конструирането на репрезентацията на персонажа в текста. Може да твърдим, че макар творбите на

автора да са във фокуса на литературната и оперативната критика скоро след публикуването им и да съществуват някои академични изследвания, които да осветляват частично различни аспекти от творчеството на писателя, липсва цялостно проучване на историческите персонажи във фикцията на Кампош. Затова основните задачи пред така поставената цел и обект на изследване, са следните:

- Да докажем, че посредством средствата и стратегиите за изграждане на репрезентацията на персонажа в текста авторът проецира универсалните си послания към читателя;
- Да докажем, че чрез засилената употреба на прийома на потиснатия дискурс писателят потвърждава, надгражда или оборва представите на историографията за ключови португалски референциални личности, чиято гледна точка е заглушена от водещата за епохата власт;
- Да изясним понятията „биофикция“ и „заглушен“ дискурс, които използваме в литературнокритическия ни анализ;
- Да обвържем изследването на персонажната категория със зараждането и белезите на жанровите реализации на историческия наратив. Предприетият от нас кратък историко-литературен и критически обзор на развитието на историческия роман в Португалия и най-новите му тенденции подкрепя вписването на авторското творчество в актуалния национален и световен литературноисторически контекст.

Подходът към проучването на процесите на художествена репрезентация на персонажите от подбрания корпус се гради на общи научноизследователски методи на анализ, синтез, сравнение и обобщение. Представените в Първа глава теоретични постановки се основават на съвременните практики на анализ, утвърдени в литературознанието, когнитивната теория и историята. Така настоящият дисертационен труд уверено заявява интердисциплинарния си характер.

1. 2. Значимост и актуалност на изследването

Изборът на тема на проучването се определя от, на първо място,

нарастващия изследователски интерес към актуалния въпрос за начините на изграждане на репрезентацията на персонажа в наратива. Изтъкваме мащабните научни проекти, осъществени в португалското литературознание през последното десетилетие – „Португалски персонажи“ (*Portugueses de Papel*) на Лисабонския университет, чиято цел е създаването и постоянното допълване на електронния Речник на португалските персонажи в бразилската фикция, и проектът на Университета в Коимбра „Фикционалните персонажи“ (*Figuras da Ficção*), чийто ръководител е видният португалски литературовед Карлош Рейш. Опитите на последния проект довеждат до публикацията на основополагащи за анализа на действащите лица изследвания като *Хора от книгите: изследвания върху персонажа* (*Pessoas de livro. Estudos sobre a personagem*) и електронния Речник на персонажите в португалската фикция.

Втори изключително актуален аспект, неизменно свързан с проучването на изграждането на репрезентацията на персонажите, е въпросът за изследването на развитието и видовете историческа фикция. Водещи чуждестранни и български литературоведи разглеждат белезите на хибридните реализации на постмодерния исторически роман под формата на историографска метафикция (Хъчън 1988, Уайт 1978, Янкова 2019, Ковачев 2004, Кар 2014) и биофикция (Данова 2011, Лаки 2019, 2016, Лодж 2018), както и застъпват проучването на ключовите им аспекти, като въпроса за фикционалната истина (Рифатер 1990, Ламарк и Олсен 1994, Борн и Борн 2016) и типовете дискурс извън „Голямата история“ (Мата 2010, Урбан 2019, Мариньо 2008в, 2012).

Не на последно място, осезаемото отсъствие на обединяващ историческите повествования на Фернандо Кампош изследователски фокус през призмата на конструирането на персонажа представлява съществена празнина в актуалното проучване на съвременния португалски исторически роман. Така изброените доводи утвърждават значимостта на проведения анализ и приложимостта му и в други хуманитарни сфери извън португалистиката и лузофонските изследвания.

II. ТЕОРЕТИЧНИ ПОСТАНОВКИ В ИЗСЛЕДВАНЕТО НА ПЕРСОНАЖА И ИСТОРИЧЕСКИЯ РОМАН

2. 1. Категорията на персонажа в литературната теория

Настоящият дисертационен труд разглежда персонажната категория през четири основни теоретични постановки, които представяме в първия раздел на Първа глава. Първата постановка е тази на структурализма, която разглежда персонажа като фикционален антропоморфен образ, чрез който напредва действието в диегезиса (Проп 2016, Греймас 1966, Тодоров 2004). Втората се съсредоточава върху семантичните и семиотичните концепции за персонажа (Форстър 1927, Хърман et al. 2005, Амон 1972), според които действащото лице е плод на структурата на текста и спомага за развитието на събитията в наратива. Третата се позовава на когнитивната критика, която възприема персонажите като фикционални аналози на хората и акцентира върху менталния им свят (Едер et al. 2010, Райън 2018, Карол 2016), а четвъртата се фокусира върху тази на наративната теория (Агиар и Силва 1996, Рейш 2015, 2018а, 2018б, Янидис 2013, Шнайдер 2001), за която персонажът е фикционална личност, изградена в текста чрез семионаративни структури, които са носители на информация за същността му, и предлага основа за индивидуализацията и разпознаването му от читателя чрез името, собствения или чуждия дискурс и (само)описанието му. Именно дефинициите и типологиите на изброените теоретични постановки ни помагат да разпознаем и определим видовете персонажи в романовия цикъл на Фернандо Кампош.

Структуралистите се съсредоточават изцяло върху функционалното значение на персонажната категория в наратива (вж. Проп 2016: 35-77, Греймас 1966: 172-176, Тодоров 2004: 90-128). Отбелязваме, че изследователите разработват типологизиращи термини за същността и функцията на действащите лица, които остават актуални в наративната теория и намират приложение в литературнокритическия ни анализ (злодей, благодетел, помощник, герой, антигерой или антагонист).

Важно е да подчертаем, че възгледът за персонажа като антропоморфна

репродукция на реално съществуваща личност спира с възникването на семантичните постановки. Все пак, изследователите Дейвид Хърман, Манфред Ян и Мари-Лор Райън, съставители на *Енциклопедията по наративна теория на Рътлидж*, напомнят, че персонажът притежава черти от екстрадиегезисната човешка действителност, като физически белези, свойства на актант, тоест действащо лице в наратива, социална роля и психологизъм (изпитват емоции, имат воля, могат да разсъждават, вземат решения и преценяват, разбират и разпознават) (вж. Хърман et al. 2005: 105-106). Тъкмо на Едуард Морган Форстър (вж. 1927: 103-104) дължим най-известната класификация на персонажите, която отдавна надхвърля рамките на художествената литература и ги дели на „плоски“ (*flat*) и „обли“ (*round*). „Плоските“ са носители на една-единствена черта, която ги съпътства в целия текст; те не променят поведението си в рамките на романа (вж. пак там: 105), а ние обобщаваме, че характеристиките му се припокриват с тези на типовия. Техни противоположности са „облите“, които се отличават със силното си присъствие в наратива и задълбоченото разкриване на нравствените си качества, действия и мисли в хода на сюжета.

От особена полезност за труда ни е представянето на семиотичната постановка на Филип Амон, която очертава основните групи действащи лица в наратива. Подчертано внимание литературоведът отделя на референциалните, или историческите персонажи, които притежават пълнокръвно и фиксирано значение, защото са част от дадена култура и могат да бъдат приравнени с героите (вж. Амон 1972: 89, 95). След историческите се нареждат второстепенните персонажи, които функционират като връзка между първостепенните и останалите (вж. пак там). На последно място Амон поставя фигурантите (вж. пак там: 96), които се свързват с мрежата от отношения, изградена в текста.

Редно е да изтъкнем постановките на когнитивната теория, които намират широко приложение в литературнокритическия ни анализ, тъй като те разглеждат изграждането на психологическия облик на персонажите. Когнитивната критика изучава действащите лица като текстови построения на мисълта, затова и анализът

им изисква прочит както на текста, така и на човешката психика, както твърдят изследователите Йенс Едер, Фотис Янидис и Ралф Шнайдер (вж. Едер et al. 2010: 5). По думите на Мари-Лор Райън, когнитивната теория ни насочва към факта, че не всяко мислене е вербално (2018: 11), така че вътрешният живот на персонажа търси излаз навън и може да бъде представен под формата на вътрешен дискурс. В духа на когнитивната критика, американският философ Ноел Карол пояснява, че действащите лица са преди всичко метафори, които подтикват процесите ни на разбиране. Подобни на оптичните уреди, или на прожекторите, „(...) метафорите работят като призми, които изобразяват (...) хора в обществото и техните взаимодействащи си черти и склонности“ (2016: 395).

На персонажа започва да се гледа като на жизненоважен структурен елемент в текста от наративната теория, която твърди, че действащото лице е носител на психологизъм, морално-етични устои и социокултурна основа, както застъпва видният португалски теоретик Витор Мануел де Агиар и Силва (вж. 1996: 687; 694). Теорията на наратива поставя ударение върху семантичните качества на персонажа, които го превръщат в носител на база данни. Фикционалните личности могат да бъдат разпознати чрез собственото си име, характерните си черти и личния си дискурс – белези, които им помагат да се свържат с други персонажи в същото произведение или да установят интертекстуални връзки с други творби, както посочва Карлош Рейш (вж. 2015: 360-362). Важно е да подчертаем, че спрямо наративната критика действащото лице има отношение към функционирането на пространството и времето, които могат да съдействат за изграждането на репрезентацията на фикционалната личност в повествованието.

Наративната теория изпъква сред представените вече постановки и с опитите си да се опре на класификациите на структурализма, семиотиката и семантиката за персонажа и да доразгърне ключовите белези за идентификацията и типологията му. Тук обобщаваме най-важните видове действащи лица, разгледани от изследователите, които намират приложение в труда ни. Първият е типовият персонаж разказвач, разпознат от Крищина Виейра (вж. 2008: 235), който е

изразител на даден вид дискурс, а вторият е маргиналният персонаж, който служи за подчертаването на социалния и моралния контраст в текста, по думите на Ана Мария душ Сантош Маркеш (2012: 96). От своя страна, чертите на „облия“ персонаж съвпадат с представата за главното действащо лице, наричано още протагонист или герой, както изтъква Агиар и Силва (вж. 1996: 699-700). Протагонистът е носител на определен авторов замисъл, а функциите и разгръщането на останалите персонажи зависят от него (вж. също и Виейра 2008: 241, Рейш 2019: 167). Важно е да подчертаем, че посткласическата наратология заимства термина „девтерагонист“ от старогръцката трагедия (вж. Агиар и Силва 1996: 699-700), за да означа най-важния второстепенен персонаж, чиято роля в текста често съвпада с тази на антагониста, или антигероя – персонажът, който се противопоставя на героя, както посочват изследователите (вж. пак там; Виейра 2008: 247). Антагонистът олицетворява скъсването с утвърдените социални норми и възприемането на възгледи и практики, които обществото потиска или отхвърля (вж. Агиар и Силва 1996: пак там). Сред изложените класификации на действащите лица в текста, най-слабо застъпени в теоретичните разработки са фигурантите (вж. Агиар и Силва 1996: 699-700; Виейра 2008: 247). Те често не са означени в текста, нямат индивидуални черти и дискурс, биват изключени от важните събития в сюжета, а появата им е епизодична.

Приемаме, че именно съвременната наративна теория осъществява пресечната точка между схващанията на представените школи за същността, типологията и начина на изграждане на репрезентацията на фикционалните личности в текста. Наративната критика ги надгражда и създава предпоставки за многопластов прочит на персонажа, а това представлява и нашият опит за концептуализиране на посочената категория. Напомняме, че изборът на теоретични постановки не претендира за изчерпателност, тъй като се спираме на онези, които подкрепят разбирането ни, че персонажът представлява индивидуализиран образ, около който се развива действието в разказа и самият той служи за разгръщането на сюжета. Читателят може да разпознае в психологизацията на действащото лице

черти, характерни за екстрадигезисна личност, а в рамките на текста персонажът може да се превърне в носител на определени теми и смисли.

Тук следва да представим водещите стратегии за конструирането на репрезентацията на персонажа. Това са прякото характеризирание или описанието от разказвача, личният дискурс и менталният свят на персонажа, действията и външният му вид.

Важно е да изтъкнем, че благодарение на описанието, дадено ни от повествователя и окачествено от Симон Уинко като „навръзване на всякакъв вид информация“ (Уинко 2010: 216) по отношение на действащите лица в текста, идентифицираме повтарящите се лични белези на персонажа. Именно устойчивите качества на действащото лице, съгласно думите на Виторина Кривело, изграждат парадигматичния план на репрезентацията му (вж. 2008: 28-29). Най-лесно разпознаваемият компонент от описанието е името, което първоначално може да е празно, както твърди Кривело (пак там: 23), но с разгръщането на чертите на персонажа то се изпълва със значение. Имената на исторически личности извикват у читателя набор от предварително формирани знания за екстрадигезисното лице, както застъпва Симон Уинко (вж. 2010: 214).

Друг основен компонент от репрезентацията на персонажа е портретът, чрез който читателят добива представа за външния вид, физиката, изражението на лицето, характера, настроението, облеклото, общественото положение и навиците на действащото лице в текста (вж. Рейш 2018б: 428-432; Агиар и Силва 1996: 703-706; Виейра 2008: 330). Той може да бъде прецизиран като автопортрет, тоест направен от самия персонаж.

Най-въълнуващият елемент от изграждането на фикционалното моделиране на персонажа от читателска гледна точка е психологизацията, която поставя под лупа скритите преживявания, мечти и ценности на действащото лице. Монологът е ключов за разграничаването на протагониста от другите герои в наратива, както подчертават литературоведите (вж. Виейра 2008: 308-309, Брайт 1985: 62-63), тъй като допринася за психологическата му плътност. По принцип фикционалните

личности се изграждат предимно въз основа на собствената си реч в текста, спрямо възгледите на редица изследователи (Кривело 2008, Агиар и Силва 1996, Рейш 2019, Виейра 2018), но непряката реч е друг вид дискурс, на който следва да обърнем внимание. Тя подкопава значимостта на действащото лице, особено ако гледната му точка се изразява само по този начин, съгласно твърденията на Виейра (2008: 310). Все пак, този похват позволява запазването на специфичните за пряката реч възклицания и емоционален израз, предадени от разказвача. Езикът, използван от персонажите, под формата на потиснат или публичен дискурс, също може да участва в серията от похвати за неговото характеризиране. Изборът на езиков регистър, диалози, открити или тайни монолози, които могат да разкриват отношения на приятелство, съперничество или самота, както твърди Виейра (пак там: 295), допринасят за категоризирането и характеризирането на героите.

Важно е да подчертаем, че действителната характеристика на персонажа допринася само до известна степен за извеждане на ключовите му белези и винаги е обвързана с прочит на дискурса на конкретното действащо лице или пространството.

Фундаментален механизъм за изобразяването на фикционалните личности в наратива е типът гледна точка на разказвача. При автодиегетичния, или първоличния, повествовател се наблюдава сливане между разказвач и главен герой, което предполага засилена автобиографичност и субективност в писането. Този вид повествовател си поставя за цел да се опознае чрез написаното и да запознае останалите с него. Неговата перспектива, съгласно Бет Брайт (1985: 61), ни дава път към изграждането на задълбочени, пълнокръвни и усложнени персонажи.

Хомодиегетичният разказвач е второстепенен персонаж или фигурант, при който прочитът на останалите действащи лица в наратива е белязан от субективността и близкия ракурс, предполагащ непосредствени взаимоотношения с фикционалните личности. Ролята на хомодиегетичния повествовател е особено полезна при обрисувването на протагониста.

Хетеродиегетичният, третоличен, или вездесъщ разказвач е основополагащ

за разгръщането на събитията и персонажите в най-добрите образци на западноевропейския роман, както твърди Карлош Рейш (2018б: 296). Обективността на гледната точка на вездесъщия повествовател не се поставя под въпрос, тъй като отношението му създава илюзията за обективност (вж. Виейра 2008: 303). Този вид разказвач често се намесва, за да даде оценката си за действията и действащите лица в текста. Не на последно място, той съдейства за максималното разгръщане на репрезентацията на героите.

Полезно е да открием, че аналогичен похват за характеризирането на персонажа от гледната точка на повествователя е морално-оценъчната позиция на други действащи лица в текста, както ни насочва Ралф Шнайдер (вж. 2001: 615). Помощен инструмент в деконструирането и темпоралната позиция на героя е множествената гледна точка, тоест когато присъства повече от един основен разказвач или на персонажите е дадена възможност да изразят различните си гледни точки върху едно и също събитие.

Аспект, който присъства в анализа на някои творби от корпуса ни, е връзката наратор–персонаж. Литературоведите посочват, че нараторът е интратекстуален събеседник, персонаж в диегезисния свят, към когото е отправен дискурсът на разказвача (вж. Рейш 2018б, Виейра 2008, Агиар и Силва 1996, Андреева 2007). Този специфичен адресат способства за характеризирането на разказвача, подчертава определени теми в наратива, спомага за разгръщането на сюжета и се превръща в морален съдник, ако обобщим особеностите му спрямо твърденията на Джералд Принс (вж. 1973: 196).

Темпоралните процеси също имат отношение към изграждането на репрезентацията на персонажа. Ретроспективните разкази от изследвания корпус неминуемо прилагат похвата на аналепсата, която е връщане назад във времето, с цел представяне на оформящи действащото лице обстоятелства и ситуации от миналото, като история на предците, наследствени черти и склонности, житейски условия, заложи на главния герой в детството и юношеството. Чрез аналепсата, изтъква Рейш (вж. 2018б: 29), проследяваме житейския път на автодиегетичния

разказвач, който си припомня миналото.

От своя страна, повтарящата се аналепса, приложима в анализа на почти всички творби от корпуса ни, се изразява в постоянното и изчерпателно припомняне на миналото от персонажа, което цели да изясни характеристики или действия на действащото лице. Този похват спомага за задълбочената психологизация на фикционалните личности и за проявата на метафикционалното начало в творбите.

Други темпорални похвати, които застъпваме в труда ни, са пролепсата, изразяваща се в предварително споменаване на факт или ситуация в диегезиса, която ще бъде разгърната по-късно; елипсата е пропускане на факти и събития от повествователя, за да придаде динамичност на събитията, и дигресията, която намира място във вътрешния монолог на персонажите, когато осъществяват ретроспекция на житейския си път и дела.

Конструирането на пространството от разказвача, както регистрират редица изследователи (вж. Серафимова 2018, Рейш 2018б, Фильо 2007, Кривело 2008), също има отношение към характеризирането на персонажа. Пространството допринася за себеосъществяването на главния герой, като най-видимото разделение е между открити пространства (напр. планини, полета, равнини, водни басейни) и закрити (напр. стая, институция, килия, манастир, замък, сиропиталище, лабиринт, мореплавателен съд и други). Благодарение на тях, съгласно Кривело (2008: 22), персонажът установява връзка не само с околния свят, но и със себе си. Придвижването в пространството също е способно да квалифицира фикционалните личности в наратива, като най-яркият пример в това отношение е пътуването, което определя персонажа като пътешественик (вж. Виейра 2008: 289-290), а многобройните локации са определящ фактор за конструирането на действащите лица.

Друг важен способ за изява на персонажа, застъпен в литературнокритическия ни анализ, е похватът разказ в разказа, при който основният наратив е вграден в първоначалния. Той допринася за постмодерното

фрагментиране на идентичността на протагониста и за постигането на авторитетен и критичен поглед въз основа на темпоралното отстояние между автодиегетичния разказвач и останалите действащи лица.

2. 2. Историческият наратив

Във втория раздел на теоретичната Първа глава се съсредоточаваме върху литературоведските трактовки за зараждането и развоя на историческия роман, който е неминуемо обвързан с развитието на персонажната категория. Стремещт ни е да очертаем обстойно белезите на жанровите реализации на историческия наратив от Постмодернизма насам, под формата на постмодерна фикция, метафикция, историографска метафикция и биофикция, и да впишем изследвания корпус на Кампош в полето на съвременната историографска метафикция и биофикция от последните две десетилетия на XX век и първото десетилетие на XXI век.

С оглед на резултатите от проучения от нас корпус, тук акцентираме върху чертите на историографската метафикция, чиято главна цел е изграждането на алтернативна версия на миналото. Писателят прави преоценка на определен етап от историята от гледна точка на неоползотворените възможности – не какво е станало, а какво би могло да се случи. Белезите на историографската метафикция включват полифоничност и фрагментарност на разказвачите, референциален персонаж в ролята на главен герой и силно присъствие на маргинални действащи лица. Честата смяна на гледната точка на повествователя цели да покаже, че историята се гради върху различни мнения, убеждения и дори потисната истина, а репрезентацията на всевъзможни географски точки допринася за пространственото изживяване на разказа.

Въпросът за Другия също е една от водещите характеристики на историографската метафикция. По думите на Мария де Фатима Мариньо (вж. 2008а: 72-73), този проблем се отнася до преосмислянето на Аза и фокуса към нетипични, слабо известни исторически личности, които легитимират личната, субективна и често несъзнателна перспектива.

Наложително е да представим накратко чертите на хибридният жанр на биофикцията, която слива чертите на биографията и фикцията. Популярността на биофикцията нараства от Постмодернизма насам и тя също е контаминирана от белезите му. Като синоним на биофикция предпочитаме „фикционална биография“, за да подчертаем силното присъствие на фикционалното начало, заложено в романовия корпус на Кампош. Докато биографията разчита само и единствено на доказуемите източници, то в биофикцията, по мнението на Дейвид Лодж (2018), авторите прилагат наративните техники на романа от XIX и XX век и непряката реч, разкриваща съзнанието, мисълта и мотивите на действащите лица.

Разработването на персонажи въз основа на реални исторически личности тласка биофикционалният писател да се придържа към утвърдената фактология, да заеме въображението си по отношение на достоверното му конструиране в текста и така да създаде по-правдоподобен разказ, както сочат специалистите (вж. Лаки 2018: 16-17; Данова 2011: 71). Крайната цел на фикционалната биография е изграждането на алтернативни прочити на историята и отварянето на човешкото съзнание към нови възможности, както споделят изследователите (вж. Данова 2011: 178; Лаки 2018: 10). Актуалността на биофикцията отдаваме и на факта, че тя се стреми към психологизацията на историческите персонажи, което е възлов аспект от привлекателността ѝ за читателя.

Ред е да се фокусираме върху представянето на маргиналният дискурс и на неговия подвид, заглужения. Както уточнихме, ролята на маргиналните персонажи добива особена сила в реализациите на историческия роман от Постмодернизма насам. Маргиналният дискурс често може да бъде разпознат чрез пряката реч на действащите лица и доказва, че, както настоява Мариньо (вж. 2008б: 124-125), историографската метафикция се стреми да окаже влияние и върху незапознатия с историята читател.

Постепенна популярност сред съвременните литературоведски разработки добива въпросът за „заглужения дискурс“ (*o discurso silenciado*), който се свързва с гледната точка на потиснатите от водещата за епохата политическа и социална

позиция на властимащите. Той е пряко свързан с конструирането на колективната памет чрез литературата, която се (пре)написва и изгражда чрез художествения наратив, ако използваме насоките в изследванията на Мариньо (вж. 2008в: 135-148; 2012: 239-251).

III. ИСТОРИЧЕСКИЯТ РОМАН НА ФЕРНАНДО КАМПОШ В КОНТЕКСТА НА СЪВРЕМЕННИЯ ПОРТУГАЛСКИ ИСТОРИЧЕСКИ РОМАН

Втора глава от дисертационния труд е посветена на историко-литературния и критическия обзор на зараждането, еволюцията и тенденциите на португалския исторически роман от Романтизма до днес, които полагат основите за разгръщането на постмодерната метафикция на Фернандо Кампош. Целта ни е да концептуализираме авторовото творчество, да подчертаем приемствеността на най-добрите традиции в португалския исторически роман в литературната продукция на писателя и да открием актуалните му аспекти, които неминуемо допринасят за непреходността на произведенията му.

Тук акцентираме, че похватите, традиционни за историческото повествование през Португалския романтизъм, се откриват в значително смекчен вариант в романовия цикъл на Кампош. Все пак, творчеството на писателя се вписва в зараждането на първата „вълна“ в преосмислянето на португалския роман през осемдесетте години на миналия век (вж. Рейш 2004, Роша 2002, Амарал 2004). В този период критиката насочва интереса си към постмодерните исторически творби на Агущина Беса-Луиш, Жозе Сарамаго, Антонио Лобо Антунеш, Лидия Жорже, Марио Клаудио, чиито върхови произведения представяме накратко, за да открием допирните им точки с творческите възгледи на Кампош, които са прокарани в историческата му фикция посредством изграждането на репрезентацията на референциалните персонажи. Полезно е да отбележим, че изобилието от стойностни историографски фикции на изброените утвърдени имена изиграва важна роля в португалското общество през осемдесетте и деветдесетте години на XX век, както изтъква Мигел Реал (вж. 2012: 221-222). То показва

нуждата от помиряване със собствената история и националната идентичност и изграждането на мост между поколенията по пътя към европеизация и глобализация.

Като приносен компонент от тази глава открояваме представянето на историческия роман на Фернандо Кампош за пръв път пред българската литературоведска и читателска общност. За тази цел, правим преглед на цялостното творчество на писателя и неговата критическа и преводна рецепция, като извеждаме на преден план проучването на всяко едно от произведенията, съставляващи по наше мнение цикъла исторически романи на Кампош, посветени на възхода и упадък на империята – *Къщата на праха*, *Счупеният смарагд*, *Залата за разпитите*, *Мостът на въздишките* и *Синьото езеро*. Освен това, представяме възловите референциални персонажи, които са обект на задълбоченото ни изследване в аналитичния дял от труда ни.

IV. ПОХВАТИ И СТРАТЕГИИ ЗА ХУДОЖЕСТВЕНА РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ НА ИСТОРИЧЕСКИТЕ ПЕРСОНАЖИ В РОМАНИТЕ НА ФЕРНАНДО КАМПОШ

Трета и Четвърта глава представят литературнокритическия анализ на произведенията от корпуса и осветляват значими аспекти от интерпретативния прочит на фикционализираните исторически персонажи на португалския писател.

В Трета глава, озаглавена „Похвати и стратегии за художествена репрезентация на историческите персонажи в романите на Фернандо Кампош“, разглеждаме наративните средства и прийоми за фикционалното моделиране на действащите лица. Изтъкваме ролята и функциите на авторовия паратекст чрез бележките на писателя в края на всяка творба от романовия цикъл, тъй като те подчертават значимостта на определени исторически персонажи и разясняват подходите на Кампош при конструирането им. Подчертано внимание обръщаме и на другия паратекстов компонент, който има отношение към разгръщането на действащите лица, а именно заглавието на всяко произведение от изследвания корпус, защото препраща към репрезентацията на персонажа и връзката му с

конструирането на пространството от автора.

В същата глава систематизираме проучването на действащите лица с оглед типа на гледната точка на разказвачите. Характеризирането от повествователя включва най-общо името, физическите отлики, общественото положение, нравствените качества и действията на персонажа, като тази подредба застъпваме и в хода на разработката ни.

На първо място, анализираме средствата и стратегиите за изграждането на репрезентацията на разказвачите, чийто авто-, хомо- или хетеродиегетичен ракурс е определящ за ролята и значимостта на останалите герои с исторически референти. Изтъкваме, че именно прийомоте на интроспективния дискурс и вътрешния монолог са отговорни за конструирането на достоверен ретроспективен разказ за миналото и на психологическия облик на повествователите, чрез които Кампош кодира посланията си към читателя.

Други важни средства за конструирането на фикционалното моделиране на разказвачите от Кампош са самохарактеризирането, което идентифицирахме при автодиегетичните повествователи от биофикциите *Къщата на праха* и *Залата за разпитите*, и широкото приложение на прийома на портретирането на хомодиегетичния разказвач Дон Себациао от историографската метафикция *Мостът на въздишките*. Именно употребата на тези техники спомага за изграждането на достоверен антропоморфен образ на изброените герои.

Тук е мястото да отбележим, че похватите за конструиране на автентично повествование за миналото в диегезисния свят от разказвачите, като дигресия, елипса и пролепса, са ясно открояващи се в двете посочени биофикции, както и в метафикцията *Синьото езеро*. Тези средства акцентират върху разкриването на идентичността на първоличните повествователи в романите *Къщата на праха* и *Залата за разпитите*. Те също така изтъкват значимостта на вездесъщата гледна точка на антропоморфния облик на Вятъра в *Синьото езеро*, тъй като, макар и персонаж без исторически референт, тъкмо от него зависи начина на репрезентиране на останалите фикционални личности в тази творба на Кампош.

След това насочваме изследователския ни поглед към техниките за изграждане на фикционалното моделиране на главните мъжки и женски исторически персонажи, които са носители на потиснат дискурс, чиито аспекти представяме в следващата аналитична глава. Тук открояваме, че прийоми на портретиране и нравствено описание, приложени от разказвачите, допринасят за конструирането на репрезентацията на референциалния протагонист Дон Жоао II от историографската метафикция *Счупеният смарагд* и на конкретни второстепенни персонажи с исторически референти от биофикциите на Кампош. Тъкмо тези похвати доказват, че перспективата на референциалния хомодиегетичен повествовател Гарсия де Резенде в *Счупеният смарагд* отговаря за задълбоченото разгръщане на облика на главния герой. Същите средства пък обединяват посланията, проецирани от изграждането на репрезентацията на представителите на периферната група на ренесансовите интелектуалци, посредством първоличния ракурс на разказвачите Жоао-Панталеймон и Дамиао де Гойш от съответните биофикции.

От своя страна, наред със завишената употреба на портрета и описанието, похватът, който изпъква при изграждането на фикционалното моделиране на героините от романовия цикъл на Кампош, е индивидуализираната реч. Именно този прием подчертано съдейства за независимостта на референциалните персонажи от женски пол и прокарва авторовия стремеж към надграждане на историографските представи за тях.

V. ТЕМАТИЧНИ ПРОЕКЦИИ НА ИСТОРИЧЕСКИТЕ ПЕРСОНАЖИ В РОМАНИТЕ НА ФЕРНАНДО КАМПОШ

В Четвърта глава е заключен един от особените приноси на дисертационния труд, тъй като изследователският анализ на наративните прийоми при конструирането на фикционалните личности отстъпва място на фокуса върху обединяващите смисли, породени от разгръщането на персонажите от корпуса. За тази цел систематизираме аспектите на потиснатия дискурс на повествователите и ключовите персонажи с исторически референти, чиято художествена

репрезентация проследихме в предходната аналитична глава, за да идентифицираме и открием ценните послания, кодирани от автора, посредством фикционалното моделиране на действащите лица.

Полезно е да отбележим, че възприемащият конкретни модалности потиснат дискурс на повествователите и възловите действащи лица превръща персонажите в пазители на непризнатата от официалната история истина. Правим уточнението, че в рамките на литературнокритическия ни анализ понятието заглушен дискурс, което се свързва с негласно изразената гледна точка на слабите, немощните, маргиналните и периферните фикционални личности, припокрива в значителна степен смисъла на потиснатия и затова го използваме като синоним.

В тази аналитична глава проучваме, на първо място, критичния дискурс към официалната история на разказвачите и ключовите персонажи, който, по наше мнение, възприема две модалности – от една страна, това е потиснатият дискурс на автодиегетичните повествователи от биофикциите *Къщата на праха* и *Залата за разпитите* относно истината за загадъчните им семейни корени, а от друга, е алтернативният ракурс към създаването на официалната история.

Вторият вид критичен дискурс е този на разказвачите и възловите герои към вездесъщата Католическа църква, който ги определя като дисиденти и инакомислещи. Третият вид потиснат дискурс принадлежи на женските персонажи, за чийто анализ използваме като отправна точка ракурса на мъжките персонажи, който има за цел да изясни и изтъкне силата и независимостта на героините в романовия цикъл на писателя. Четвъртият вид потиснат дискурс е свързан с маргинализиращия дискурс на персонажите евреи, който допринася за пораждането на религиозните смисли, включени в изграждането на фикционалното моделиране на разказвача протагонист от биофикцията *Къщата на праха* Жоао-Панталеймон.

Завършваме анализа на тематичните проекции, заложили в подобрения корпус чрез изграждането на репрезентацията на фикционализираните исторически личности, с изследването на обединяващата романовия цикъл на Фернандо Кампоз тема за пътуването и идентичността. Определяме акта на пътешествието

като ключов за вписването на действащите лица в пространството. Той ги подтиква към размисъл за живота им, за нуждата от промяна и разширяване на менталния хоризонт и ги подбужда към усъмняването в социални и институционални истини. Темата за пътуването и идентичността се свързва с други ключови мотиви, като значението и загубата на родината, самотата и отчуждението, ценностите и толерантността, вярата и страха от бъдещето.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

6. 1. Изводи и обобщения

Заключението съдържа изводите и обобщенията, осъществени в хода на цялостния анализ на похватите и стратегиите за изграждане на художествената репрезентация на референциалните персонажи от изследвания романов цикъл на Фернандо Кампош.

Тук обобщаваме, че анализът на примерите от произведенията, съставляващи романовия цикъл на Фернандо Кампош, ни позволява да заключим, че писателят отдава преимуществено значение на похватите на вътрешния монолог, интроспективния дискурс и потока на съзнание при конструирането на фикционалното моделиране на разказвачите и ключовите действащи лица. Тъкмо тези средства за извайване на психологическия облик на персонажите оформят потиснатия или заглушения дискурс на същите, чрез които авторът кодира непреходните общочовешки проблеми и послания към читателя.

Паралелно със завишеното приложение на потиснат дискурс, Кампош съумява да конструира художествената репрезентация на въздействащи исторически референциални персонажи и посредством техниките на портрета, самохарактеризирането, нравствено описание и похватите за изграждане на ретроспективен разказ за миналото в диегезисния свят. Тъкмо тези проучени от нас прийоми са отговорни за придаването на автентична антропоморфна плътност на облика на фикционализираните исторически личности.

Заключителната част също така потвърждава несъмнената актуалност на историческата проза на Кампош и констатира нуждата от прилагането на

комплексен подход за изучаването на използваните от твореца средства и прийоми за конструирането на фикционалното моделиране на разказвачите и ключовите действащи лица в текстовете му. Постановките на семантичната, когнитивната и наративната теория успешно доказват продуктивността си за определянето на типа гледна точка, ролята и функцията на повествователите и класификацията и начина на изграждане на репрезентацията на важните фикционализирани исторически личности от романовия цикъл на писателя.

6. 2. Приноси

- Дисертацията е първото изследване, осъществено в българското литературоведско пространство, на жанра на историческия роман в Португалия и на творчеството на Фернандо Кампош, един от най-значимите му съвременни представители;
- Дисертационният труд осъществява за пръв път съпоставително изследване на репрезентацията на референциалните персонажи в пет исторически романа на Кампош и обосновава разглеждането на изследваните произведения като цялостен романов цикъл в творчеството на автора, посветен на възхода и упадък на Португалската империя;
- Изследването прилага подчертано интердисциплинарен подход и изгражда собствена методологическа рамка, която позволява в проведения анализ ясно да се открият конкретните способности и общите стратегии за конструиране на художествената репрезентация на историческите персонажи в изследвания романов корпус;
- Литературнокритическият анализ категорично доказва, че посредством прийома на потиснатия или заглушения дискурс на исторически референциалните разказвачи и възлови персонажи в изследваните романи се потвърждават, надграждат или оборват представите на историографията за конкретни португалски исторически личности и се извеждат авторовите послания към читателя, заложиени в конкретните тематични проекции на проучените в труда персонажи;

- Чрез подбора и авторските преводи на български език на откъси от оригиналните произведения, които онагледяват проведения в изследването анализ, дисертацията предлага програма за бъдещ цялостен превод на най-значимите произведения на Фернандо Кампош в България.

VII. ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Агиар и Силва 1996: Aguiar e Silva, Vítor Manuel de. *Teoria da Literatura*. Coimbra: Livraria Almedina, 1996 [8.ª ed.], p. 671-786.
- Амарал 2004: Amaral, Fernando Pinto do. *Narrativa*. – In: Martinho, Fernando J. B. (coord.). *Literatura Portuguesa do Século XX*. Lisboa: Instituto Camões, 2004, p. 55-94.
- Амон 1972: Hamon, Philippe. Pour un statut sémiologique du personnage. – In: *Littérature*, № 6, 1972, p. 86-110. Достъпен на: <https://www.persee.fr/doc/litt_0047-4800_1972_num_6_2_1957>
- Андреева 2007: Андреева, Яна. *Аз-ът като Друг. Дискурси на идентичността в автобиографичното творчество на Фернанду Намора*. София: СемаРШ, 2007.
- Борн и Борн 2016: Bourne, Craig, Emily Caddick Bourne. *Time in Fiction*. Oxford: Oxford UP, 2016. Достъпен на: <https://books.google.bg/books?id=4O9cCwAAQBAJ&printsec=copyright&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false>
- Брайт 1985: Brait, Beth. *A Personagem*. São Paulo: Ática, 1985. Достъпен на: <<https://filosoficabiblioteca.files.wordpress.com/2018/12/BRAIT-Beth-A-personagem.pdf>>
- Виейра 2008: Vieira, Cristina Maria da Costa. *A Construção da Personagem Romanesca: Processos Definidores*. Lisboa: Edições Colibri, 2008.
- Греймас 1966: Greimas, A.-J. *Sémantique structurale: recherche de méthode*. Paris: Larousse, 1966. Достъпен на: <https://monoskop.org/images/1/1c/Greimas_AJ_Semantique_structurale_recherche_de_methode_1966.pdf>
- Данова 2011: Danova, Madeleine. *The Jamesiad. Between Fact and Fiction: The Postmodern Lives of Henry James*. Sofia: Polis, 2011.
- Едер et al. 2010: Eder, Jens, Fotis Jannidis, Ralf Schneider. Characters in Fictional Worlds. – In:

- Characters in Fictional Worlds: Understanding Imaginary Beings in Literature, Film, and Other Media*. New York: Walter de Gruyter, 2010. Достъпен на:
<https://books.google.bg/books?id=UZih8Zwh9I8C&pg=PA3&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false>
- Карп 2014: Carr, David. *Experience and History: Phenomenological Perspectives on the Historical World*. Oxford: Oxford UP, 2014.
- Карол 2016: Carroll, Noel. Fictional Characters as Social Metaphors. – In: Fileva, Iskra (ed.). *Questions of Character*. Oxford: Oxford UP, 2016, p. 385-400.
- Ковачев 2004: Ковачев, Огнян. Метадискурси: практики на пре(на)писването и/или пре(на)реждането? – В: Коларов, Радосвет, Мирослав Дачев (съст.). *Изпитания на теорията. Литературоведски диалози*. София: Александър Панов, 2004, с. 254-280.
- Кривело 2008: Crivello, Victorina María. Estudio preliminar sobre el personaje dentro de la narrativa. – In: Koleff, Manuel (dir.). *Diccionario de Personajes Saramaguianos*. Córdoba: EDUCC, 2008, p. 19-35. Достъпен на:
<https://www.academia.edu/37164183/Diccionario_de_Personajes_Saramaguianos_pdf>
- Лаки 2019: Lackey, Michael. Presentation “Human Freedom and the Origins of Biofiction.” – In: TAFS, University of Minnesota Morris, 03.10.2019. Достъпен на:
<https://cfvod.kultura.com/pd/p/1567892/sp/156789200/serveFlavor/entryId/0_iqw85yah/v/2/ev/6/flavorId/0_7sftaf6g/name/a.mp4>
- Лаки 2018: Lackey, Michael. The Agency Aesthetics of Biofiction in the Age of Postmodern Confusion. – In: Lackey, Michael. *Conversations with Biographical Novelists: Truthful Fictions across the Globe*. New York & London: Bloomsbury, 2018, p. 1-21. Достъпен на:
<https://www.academia.edu/37647414/The_Agency_Aesthetics_of_Biofiction_in_the_Age_of_Postmodern_Confusion>
- Лаки 2016: Lackey, Michael. *Biographical Fiction: A Reader*. New York: Bloomsbury, 2016.
- Ламарк и Олсен 1994: Lamarque, Peter, Stein Haugom Olsen. *Truth, Fiction, and Literature: A Philosophical Perspective*. Oxford: Oxford UP, 1994.
- Лодж 2018: Lodge, David. On the Limits of Biofiction: Bethany Layne Talks to David Lodge. – In: *Literary Hub*, 20.11.2018. Достъпен на: <<https://lithub.com/on-the-limits-of-biofiction-bethany-layne-talks-to-david-lodge/>>

- Мариньо 2012: Marinho, Maria de Fátima. Literatura e construção da identidade. – In: *Goiânia*, v. 17, № 1, janeiro-junho 2012, p. 239-251. Достъпен на: <<https://revistas.ufg.br/historia/article/view/21695/12767>>
- Мариньо 2008a: Marinho, Maria de Fátima. *History and Myth. The Presence of National Myths in Portuguese Literature*. Munchen: Martin Meidenbauer, 2008.
- Мариньо 2008б: Marinho, Maria de Fátima. As máscaras do passado. – In: *Limite*, № 2, 2008, p. 115-133. Достъпен на: <<https://repositorio-aberto.up.pt/bitstream/10216/115559/2/72680.pdf>>
- Мариньо 2008в: Marinho, Maria de Fátima. A construção da memória. – In: *Veredas*, № 10, 2008, p. 135-148. Достъпен на: <https://digitalis-dsp.uc.pt/bitstream/10316.2/34477/1/Veredas10_artigo9.pdf>
- Маркеш 2012: Marques, Ana Maria dos Santos. *O Anacronismo no Romance Histórico Português Oitocentista*. Porto: Edições Afrontamento, 2012. Достъпен на: <<https://ler.letras.up.pt/uploads/ficheiros/13536.pdf>>
- Мата 2010: Mata, Inocência. *Ficção e História na Literatura Angolana. O caso de Pepetela*. Lisboa: Edições Colibri, 2010.
- Принс 1973: Prince, Gerald. Introduction à l'étude du narrataire. – In: *Poétique*, № 14, p. 178-196. Достъпен на: <<https://français.cuso.ch/fileadmin/français/prince-le-narratair-1973.pdf>>
- Проп 2016: Проп, Владимир. *Морфология на приказката*. София: Захарий Стоянов, 2016.
- Райън 2018: Райън, Мари-Лор. Разказването при различни средства. – В: *Пирон*, № 15, 2018. Достъпен на: <<http://piron.culturecenter-su.org/wp-content/uploads/2018/03/Marie-Laure-Ryan-Narration.pdf>>
- Реал 2012: Real, Miguel. *O Romance Português Contemporâneo. 1950-2010*. Lisboa: Editorial Caminho, 2012.
- Рейш 2019: Reis, Carlos. «Entre os parágrafos mortos da História». Sobre a historicidade na ficção queirosiana. – In: *Revista de Estudos Literários*, № 9, 2019, p. 85-113. Достъпен на: <https://www.academia.edu/41391033/_Entre_os_par%C3%A1grafos_mortos_da_Hist%C3%B3ria_-_Sobre_a_historicidade_na_fic%C3%A7%C3%A3o_queirosiana_>
- Рейш 2018a: Reis, Carlos. *Pessoas de livro: estudos sobre a personagem*. Coimbra: Imprensa da Universidade de Coimbra, 2018 [3.ª ed.]. Достъпен на: <<https://digitalis->

- dsp.uc.pt/bitstream/10316.2/44233/1/Pessoas_de_livro.pdf>
- Рейш 2018б: Reis, Carlos. *Dicionário de Estudos Narrativos*. Lisboa: Almedina, 2018.
- Рейш 2015: Reis, Carlos. *O Conhecimento da Literatura: Introdução aos Estudos Literários*. Coimbra: Livraria Almedina, 2015 [2.ª ed.].
- Рейш 2004: Reis, Carlos. A ficção portuguesa entre a Revolução e o fim do século. – In: *Scripta*, vol. 8, № 15, 2004, p. 15-45. Достъпен на: <<http://periodicos.pucminas.br/index.php/scripta/article/view/12566/9868>>
- Рифатер 1990: Riffaterre, Michael. *Fictional Truth*. Baltimore & London: The Johns Hopkins UP. Достъпен на: <file:///F:/dokumen.tips_michael-riffaterre-fictional-truth.pdf>
- Роша 2002: Rocha, Clara. Ficção dos anos 80. – In: Lopes, Óscar, Maria de Fátima Marinho (dirs.). *História da Literatura Portuguesa: As Correntes Contemporâneas*, vol. 7. Lisboa: Publicações Alfa, 2002, p. 463-486.
- Серафимова 2018: Серафимова, Маргарита. *Пространството в литературата. Ролята на местата и конструирането на смисъла*. Велико Търново: Фабер, 2018.
- Тодоров 2004: Тодоров, Цветан. *Поетика на прозата*. София: Лик, 2004.
- Уайт 1978: White, Hayden. *Tropics of Discourse: Essays in Cultural Criticism*. Baltimore & London: The Johns Hopkins UP, 1978. Достъпен на: <http://abuss.narod.ru/Biblio/eng/white_tropics.pdf>
- Уинко 2010: Winko, Simone. On the Constitution of Characters in Poetry. – In: Eder, Jens, Fotis Jannidis, Ralf Schneider (eds.). *Characters in Fictional Worlds: Understanding Imaginary Beings in Literature, Film, and Other Media*. New York: Walter de Gruyter, 2010, p. 208-231. Достъпен на: <http://www.simonewinko.de/Winko_Characters.pdf>
- Урбан 2019: Urbán, Bálint. “Enterrar El-Rei Sebastião”: A reinterpretação e a reescrita do mito de D. Sebastião na ficção pós-25 de abril. Fortaleza: Universidade Estadual do Ceará, 2019. Достъпен на: <https://www.academia.edu/43500680/_Enterrar_El_Rei_Sebasti%C3%A3o_A_reinterpreta%C3%A7%C3%A3o_e_a_reescrita_do_mito_de_D_Sebasti%C3%A3o_na_fic%C3%A7%C3%A3o_p%C3%B3s_25_de_abril>
- Фильо 2007: Filho, Oziris Borges. *Espaço e literatura: introdução à topoanálise*. São Paulo: Ribeirão Gráfica e Editora, 2007.
- Форстър 1927: Forster, Edward Morgan. *Aspects of the Novel*. New York: Harcourt, Brace & Company, 1927. Достъпен на: <<https://pdfcoffee.com/aspects-of-novel-by-em>>

forsterpdf-pdf-free.html>

Хърман et al. 2005: Herman, David, Manfred Jahn, Marie-Laure Ryan. Character. – In: *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*. London & New York: Routledge, 2005, p. 105-110. Достъпен на: <<https://atraf.ir/wp-content/uploads/2018/10/daneshname-nazariye-revayat.pdf>>

Хъчън 1988: Hutcheon, Linda. *A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction*. New York & London: Routledge, 1988. Достъпен на:

<http://82.194.16.162:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/921/A_POETICS_OF_POSTMODERNISM_by_LINDA_HUTC%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Шнайдер 2001: Schneider, Ralf. Toward a Cognitive Theory of Literary Character: The Dynamics of Mental-Model Construction. – In: *Style*, vol. 35, № 4, Winter 2001, p. 607-639. Достъпен на: <<https://www.scribd.com/document/350115182/Ralf-Schneider-Toward-a-Cognitive-Theory-of-Literary-Character#>>

Янидис 2013: Jannidis, Fotis. *Character*. – In: Peter Huhn et alii (eds.). *The Living Handbook of Narratology*. Hamburg: Hamburg UP. Достъпен на: <<https://www.lhn.uni-hamburg.de/node/41.html?>>

Янкова 2019: Янкова, Венета. Към дебата за паметта в постмодерния свят и в глобалната епоха: историческата памет. – В: *Любословие*, № 19, 2019, с. 103-113. Достъпен на: <https://www.shu.bg/wp-content/uploads/file-manager-advanced/users/faculties/fhn/izdaniya/lyuboslovie/2019/Luboslovie%2019_last1-103-113.pdf>

VIII. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Dímova, Yana. Frei Pantaleão de Aveiro – bioficção ou historicismo no romance *A Casa do Pó*, de Fernando Campos. – In: *Atas do 1.º Colóquio de Lusitanística para Doutorandos da Europa Central e de Leste*, Eotvos University Press, 2021, p. 50-59.

2. Димова, Яна. Образът на Дамиао де Гоиш в историческия роман „Залата за разпитите“ от Фернандо Кампош – автобиография или биофикция. – В: *Многоликата наука: Сборник с доклади от Вторите годишни докторантски четения на Катедра „Култура, историческо наследство и туризъм“ в УниБит*, О писменехъ, 2021, с. 208-222.

3. Димова, Яна. Реконструкция на образа на свети Панталеймон Аверийски в историческия роман „Къщата на праха“ от Фернандо Кампош. – В: *Сборник с*

доклади от XVII научна конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във ФКНФ, УИ „Св. Климент Охридски“, 2022, с. 174-182.

4. Димова, Яна. „Който не помни, не съществува. Не го боли. Не го гризе съвестта...“: загадъчният дискурс на Гарсия де Резенде в историческия роман на Фернандо Кампош „Счупеният смарагд“. – В: *Любословие*, № 22, 2022, с. 198-212.

5. Димова, Яна. Историческата проза на Фернандо Кампош в контекста на португалския исторически роман от края на XX и началото на XXI век. – В: *Сборник с доклади от XVIII научна конференция на нехабилитирани преподаватели и докторанти във ФКНФ, УИ „Св. Климент Охридски“, 2022, с. 99-102.*

6. Димова, Яна. Особености на историографската метафикция на Фернандо Кампош в контекста на португалския исторически роман от края на XX и началото на XXI век. – Във: *Филологически постижения, спомени и мечти*, УИ „Св. Климент Охридски“, 2023, с. 498-502.

7. Димова, Яна. Образът на Жоана Светицата в португалската история и проекцията му в романа на Фернандо Кампош „Счупеният смарагд“. – В: *Сборник с доклади от XX научна конференция на нехабилитираните преподаватели и докторанти във ФКНФ, УИ „Св. Климент Охридски“, 2023. (под печат)*